

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn

2022-2023

1 Diben

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi prif waith Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn yn ystod y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023. Prif rôl y Pwyllgor yw darparu cyngor annibynnol i Brif Arolygydd EF a Swyddog Cyfrifyddu Estyn. Felly, yn ystod y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi delio â'r prosesau strategol ar gyfer risg, rheoli a llywodraethu trwy ganlyniadau'r archwiliadau mewnol ac allanol yn ogystal â'r broses hunanwerthuso a phrosesau eraill. Mae gan y Pwyllgor rôl allweddol mewn diffinio agweddau ar y gwaith archwilio a monitro ymatebion rheolwyr i'r materion a godwyd.
- 1.2 Mae'r adroddiad yn disgrifio'r modd y bu i'r Pwyllgor gyflawni'r cyfrifoldebau hyn yn ystod 2022-2023 a chanlyniad y gwaith mewn perthynas â gwelliannau pellach wrth lywodraethu a rheoli'r sefydliad. Mae'r adroddiad wedi ei fwriadu i lywio Datganiad Llywodraethu'r Swyddog Cyfrifyddu a fydd yn cael ei gynnwys yn Adroddiad a Chyfrifon Blynyddol Estyn ar gyfer 2022-2023.

2 Y Pwyllgor yn ystod 2022-2023

- 2.1 Roedd aelodau'r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:

Judith Fabian	Cyfarwyddwr Anweithredol (hyd at 31 Awst 2022)
Arwel Thomas	Cyfarwyddwr Anweithredol (Cadeirydd – hyd at 31 Awst 2022)
Ronnie Alexander	Cyfarwyddwr Anweithredol (hyd at 31 Awst 2022)
Emyr Roberts	Cyfarwyddwr Anweithredol (Cadeirydd o 1 Medi 2022 ¹)
David Jones	Cyfarwyddwr Anweithredol (o 1 Medi 2022)
Maria Rimmer	Cyfarwyddwr Anweithredol (o 1 Medi 2022)
Brett Pugh	Cyfarwyddwr Anweithredol (o 1 Medi 2022)
Charlotte Williams	Cyfarwyddwr Anweithredol (o 1 Medi 2022)

Roedd y mynychwyr o blith rheolwyr Estyn yn cynnwys:

Owen Evans	PAEF, Estyn
Jassa Scott	Cyfarwyddwr Strategol, Estyn
Claire Morgan	Cyfarwyddwr Strategol, Estyn
Mererid Wyn Williams	Cyfarwyddwr Cynorthwyol Arolygu a Gwasanaethau Canolog, Estyn

Gellir gweld cylch gorchwyl y Pwyllgor o fewn Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol Estyn a dangosir tâl yr aelodau yng Nghyfrifon Adnoddau Blynyddol Estyn (mae'r ddwy ddogfen ar gael ar wefan Estyn). Ar gyfer y flwyddyn gyfan, Mererid Wyn Williams oedd y prif gyswllt a hwylusydd ar gyfer rhaglen waith y Pwyllgor, gyda chymorth Mark Harris (Pennaeth Cyllid a Gwasanaethau Busnes) a Cheryl Davies (Pennaeth Llywodraethu).

- 2.2 Yn ystod 2022-2023, parhaodd Archwilio Cymru i ddarparu gwasanaeth archwilio allanol. Darparodd RSM wasanaeth archwilio mewnol hyd at 31 Mai 2022, a chafodd ei olynu gan TIAA o 1 Mehefin 2022.

¹ O 1 Mehefin 2021, roedd Emyr Roberts ar Bwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn fel Cyfarwyddwr Anweithredol cyfetholedig.

- 2.3 Yn unol â'r hyn a drefnwyd, cyfarfu'r Pwyllgor ar 10 Mai 2022, 5 Gorffennaf 2022, 7 Tachwedd 2022 a 30 Ionawr 2023 ac fe gafwyd presenoldeb llawn yn y cyfarfodydd hyn gan y rheiny a restrwyd uchod. Mae'n arferol i gyfarfodydd ystyried adroddiadau'n ymwneud â gwaith archwilio a gwblhawyd o fewn y flwyddyn bresennol a'r flwyddyn ariannol flaenorol lle cwblhawyd y gwaith maes archwilio yn agos at ddiwedd y flwyddyn; roedd hyn yn wir am 2022-2023.
- 2.4 Ni chynhaliwyd unrhyw gyfarfodydd ychwanegol eraill yn ystod y flwyddyn i ymateb i ddigwyddiadau neu faterion. Roedd cynrychiolwyr yr archwilwyr allanol a mewnol yn bresennol ym mhob un o'r cyfarfodydd a rhoddodd Robert Gairey (Estyn) gymorth ysgrifenyddol i'r Pwyllgor. Mynychodd aelodau eraill o staff Estyn y Pwyllgor pan oedd materion yn gysylltiedig â'u cyfrifoldebau yn cael eu trafod.
- 2.5 Roedd safon yr adroddiadau, ymateb rheolwyr, olrhain argymhellion a chyfraniad holl aelodau'r Pwyllgor yn cael eu nodi ym mhob cyfarfod. Roedd aelodau'r Pwyllgor, sy'n gweithredu'n dda fel grŵp, yn parhau i holi cwestiynau perthnasol ac amserol. Mae gan aelodau'r Pwyllgor yr arbenigedd a'r profiadau gofynnol.
- 2.6 Trwy gydol y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi parhau i weithredu'n electronig, gyda'r holl bapurau'n cael eu cyflwyno i aelodau trwy allrwyd Estyn neu drwy atodiadau e-bost. Cynhaliwyd pob cyfarfod o bell, gan ddefnyddio Microsoft Teams. Fe wnaeth y rhai a oedd yn bresennol werthuso'r holl gyfarfodydd, ac roedd yr ymateb yn gadarnhaol, ar y cyfan. Mae adborth o'r fath ar ddiwedd cyfarfodydd, sy'n nodwedd o holl gyfarfodydd llywodraethu Estyn, yn galluogi pawb sy'n bresennol i fyfyrion ar eu gwaith yn barhaus, ac mae hyn yn arwain at welliannau cyflym i ansawdd lle y bo'r angen.

3 Amgylchedd rheoli

3.1 Archwilio Mewnol

- 3.1.1 Yn y gwanwyn 2022, cynhaliwyd ymarfer caffael ffurfiol ar gyfer contract i ddarparu gwasanaethau archwilio mewnol, a dyfarnwyd y contract i TIAA am gyfnod cychwynnol o flwyddyn gyda darpariaeth i'w ymestyn am hyd at dair blynedd arall yn amodol ar adolygiadau o berfformiad. Cwblhaodd y contractwr blaenorol, sef RSM, ei waith archwilio a chyflwynodd adroddiad cryno blynyddol terfynol ym mis Gorffennaf 2022, cyn trosglwyddo i TIAA. Oherwydd problemau adnoddau annisgwyl o fewn TIAA, cymerwyd peth amser i gytuno ar y rhaglen archwilio ar gyfer 2022-2023, gyda mwyafrif yr archwiliadau blwyddyn gyntaf yn digwydd yn y gwanwyn 2023. Mae'r adroddiadau wedi helpu i wella prosesau adnabod a rheoli risg, ac mae'r contract wedi cael ei ymestyn bellach am flwyddyn arall, o 1 Mehefin 2023.
- 3.1.2 Ar sail rhaglen waith gytûn (a sefydlwyd yn dilyn proses Asesiad Archwiliad Anghenion), fe wnaeth y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg adolygu'r adroddiadau canlynol a ddarparwyd gan yr Archwilwyr Mewnol (RSM a TIAA).

Adroddiadau	Sgôr sicrwydd	Nifer yr argymhellion (sgôr blaenoriaeth)
Rheoli Perfformiad Adnoddau Dynol	Rhesymol	6 (4 canolog, 2 isel)
Fframwaith rheoli risg	Rhesymol	15 (4 pwysig, 7 arferol, 4 gweithredol)

Cynllunio'r gweithlu a dyrannu	Cynghorol	21 (2 frys, 6 phwysig, 2 arferol, 11 gweithredol)
Rheolaethau ariannol allweddol	Sylweddol	6 (3 arferol, 3 gweithredol)
Teithio a chynhaliaeth	Sylweddol	2 (1 arferol, 1 gweithredol)
Parhad busnes ac adfer ar ôl trychineb	Cyfngedig	13 (1 brys, 10 pwysig, 1 arferol, 1 gweithredol)
Recriwtio a hyfforddi	Sylweddol	2 (1 arferol, 1 gweithredol)
Seiberddiogelwch	Rhesymol	4 (4 pwysig)
Monitro ac adrodd ar berfformiad	Sylweddol	1 (gweithredol)

- 3.1.3 Cynllunnir cwmpas Archwilio Mewnol er mwyn darparu lefel resymol o sicrwydd fod systemau llywodraethu a rheoli risg allweddol Estyn yn gweithredu'n effeithiol a bod rheolaethau mewnol cadarn ar waith. Mae'r archwilwyr mewnol wedi dweud eu bod yn fodlon ag ymatebion y rheolwyr i'w hargymhellion.
- 3.1.4 Nodwedd arall o gwmpas Archwilio Mewnol yw cynnal adolygiadau dilynol o argymhellion y cytunwyd arnynt yn flaenorol ynghyd ag adolygiadau cydymffurfio neu hapwiri. Mae'r system olrhain ar gyfer yr argymhellion ym mhob adroddiad archwilio wedi parhau i gael ei defnyddio yn ystod y flwyddyn, ac mae'n cynnwys gwybodaeth fel dyddiad cwblhau ar gyfer camau gweithredu penodol, perchnogaeth, adroddiadau cynnydd gan reolwyr a ph'un a oedd y camau gweithredu wedi cael eu cwblhau gan Estyn a'u gwirio gan Archwilio Mewnol. Adroddodd yr Archwilwyr Mewnol am lefel uchel o gydymffurfio ag argymhellion blaenorol yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg ac yn eu hadroddiad dilynol, gan ganmol Estyn am y lefelau gweithredu.
- 3.1.5 Parhaodd David Broughton yn Bennaeth Archwilio Mewnol hyd at ddiwedd mis Mai 2022, pan drosglwyddwyd y rôl i Helen Cargill wrth i'r contract newydd ddechrau gyda TIAA. Mae TIAA wedi rhoi sicrwydd nad oes unrhyw wrthdaro buddiannau yr hoffent adrodd amdano a'u bod wedi cydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus wrth ymgymryd â'u gwaith archwilio.
- 3.1.6 Dywed barn flynyddol TIAA ar gyfer y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023 **“Mae TIAA yn fodlon, o ran y meysydd a adolygwyd yn ystod y flwyddyn, fod gan Estyn brosesau rhesymol ac effeithiol ar waith ar gyfer rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu.”**

3.2 Archwilio Allanol

- 3.2.1 Cyflwynodd Archwilio Cymru y ddogfen Cyflawniadau'r Archwiliad yn y cyfarfod ym Mai 2022 ar gyfer archwilio Adroddiad Blynyddol a Chyfrifon Estyn 2021-2022. Eglurodd y ddogfen hon gyfrifoldebau cymharol Estyn ac Archwilio Cymru.
- 3.2.2 Adolygwyd y gwaith Archwilio ar gyfer cyfrifon 2021-2022 yng nghyfarfod y Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg ym mis Gorffennaf 2022. Yn adroddiad ISA 260 i'r rheiny sydd â gofal am lywodraethu, **cyhoeddodd Archwilio Cymru farn archwilio ddiamod**, gan ddatgan eu bod yn fodlon i PAEF fel Swyddog Cyfrifyddu gymeradwyo cyfrifon 2021-2022. Nododd Archwilio Cymru nad oedd unrhyw achos o wrthdaro buddiannau ar eu rhan nhw.

- 3.2.3 Tynnodd Archwilio Cymru sylw at un maes lle y gellid gwella. Roedd dau drafodyn gwariant wedi cronni ym mlwyddyn ariannol 2021-2022, er iddynt eisoes gael eu cofnodi fel symiau masnach sy'n daladwy. Felly, cyflawnwyd gweithdrefnau archwilio ychwanegol i roi sicrwydd nad oedd y mater hwn yn arwain at wall perthnasol yng nghyfrifon 2021-2022; roedd Archwilio Cymru yn fodlon nad oedd hynny'n wir.
- 3.2.4 Nododd Archwilio Cymru hefyd fod ei reolwyr wedi cronni'r ffi archwilio gan gynnwys TAW. Ni ddylai hyn gael ei chodi am waith archwilio a gynhelir o dan statud, ond cadarnhawyd trwy adolygu anfonebau a roddwyd gennym mewn blynyddoedd blaenorol ei bod wedi cael ei chodi ar Estyn. Felly, nodwyd y byddai angen i Archwilio Cymru ad-dalu'r holl TAW a godwyd ar Estyn yn hanesyddol yn erbyn y ffi archwilio statudol.

4 Cydweithrediad rhwng Archwilio Mewnol ac Allanol

- 4.1 Mae'r Pwyllgor wedi trafod y modd y mae'r Archwilwyr Mewnol ac Allanol yn cyfathrebu a gweithio gyda'i gilydd i leihau lefel unrhyw waith wedi'i ddyblygu. Mae RSM, TIAA ac Archwilio Cymru wedi rhoi gwybod i'r Pwyllgor bod deialog a chydlynu parhaus wedi digwydd eleni.
- 4.2 Mae'r Pwyllgor yn fodlon ag ansawdd y gwasanaeth a ddarperir gan yr Archwilwyr Mewnol ac Allanol.

5 Llywodraethu Corfforaethol

- 5.1 Gwerthuswyd ansawdd y gwaith archwilio a gwaith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn gan ddefnyddio sawl dull gwahanol, sef:
- gwerthusiad ar ddiwedd cyfarfod a hunanwerthusiad blynyddol gan aelodau
  - olrhain y camau gweithredu a gytunwyd yn holl gyfarfodydd y Pwyllgor
  - arfarniad blynyddol o Gyfarwyddwyr Anweithredol gan PAEF/Swyddog Cyfrifyddu
  - adolygiad blynyddol o Gylch Gorchwyl
  - cyfarfod blynyddol gyda'r Archwilwyr Mewnol ac Allanol
- 5.2 Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor wedi cael ei ddsbarthu i'r holl aelodau gyda'r papurau er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor yn canolbwyntio ar ei brif gyfrifoldebau. Caiff Fframwaith Llywodraethu Corfforaethol Estyn ei adolygu yn y Bwrdd Strategaeth hefyd, ac fe gaiff Cylch Gorchwyl y Pwyllgor ei ddiweddarau fel y bo'n briodol.
- 5.3 Mae datganiad sicrwydd chwarterol y Cyfarwyddwr Cynorthwyol Arolygu a Gwasanaethau Canolog yn parhau i fod yn rhan ganolog o drafodaethau'r Pwyllgor ac mae'n rhoi manylion am lywodraethu, rheoli risg a rheolaethau mewnol Estyn. Mae'r datganiad hwn yn llywio'r Datganiad Llywodraethu, sydd wedi bod ar agenda'r Pwyllgor trwy gydol 2022-2023.
- 5.4 Bob blwyddyn, mae'r Pwyllgor yn adolygu risgiau'r Tîm Cyllid. Dyma gofrestr risg benodol, sy'n canolbwyntio ar y risgiau yn gysylltiedig â phrosesau a gweithdrefnau ariannol Estyn. Mae'r risgiau'n cynnwys asesiad o'r rheolaethau i ddarganfod twyll, a gwerthusiad o effeithiolrwydd neilltuo dyletswyddau.

- 5.5 Mae'r eitem sefydlog ar ddiweddariadau cyfreithiol a rheoleiddio gan yr Archwilwyr Mewnol ac Allanol yn sicrhau bod yr aelodau'n cael gwybod yn llawn am unrhyw newidiadau sy'n effeithio ar sefyllfa Estyn o ran y gyfraith, adrodd neu gydymffurfio, i'r graddau y mae'n effeithio ar waith y Pwyllgor. Mae'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol Arolygu a Gwasanaethau Canolog hefyd yn darparu diweddariadau rheolaidd gan Grŵp Penaethiaid Adnoddau Cyrff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, a'i Is-Grŵp Swyddogion Cyllid, gan gynnwys unrhyw ohebiaeth berthnasol at y Swyddog Cyfrifyddu. Mae PAEF yn darparu diweddariad llafar ym mhob cyfarfod ar y datblygiadau yn Estyn ac unrhyw newidiadau allanol a allai effeithio ar waith a chyfrifoldebau'r Pwyllgor.

6 Risg a Thwyll

- 6.1 Mae'r Pwyllgor yn parhau i fod yn fodlon fod gan Estyn Bolisi priodol ar Reoli Risg sy'n cael ei oruchwylio gan y Bwrdd a bod ei gofrestr risg yn adlewyrchu'n ddigonol y risgiau y mae Estyn yn eu hwynebu a'u heffaith debygol. Mae'r gofrestr risg hefyd yn nodi'r camau a gymerwyd gan reolwyr i liniaru a dileu'r risgiau. Gan fod aelodau'r Pwyllgor yn gwasanaethu fel cyfarwyddwyr anweithredol ar y Bwrdd Strategaeth hefyd, gallant gael golwg dda ar risgiau a chymryd rhan uniongyrchol mewn trafodaethau am strategaethau a chamau gweithredu rheoli risg.
- 6.2 Mae'r Pwyllgor hefyd yn fodlon fod proses ddigonol ar waith i hysbysu am achosion o dwyll neu dwyll posibl pan fyddant yn codi a bod Estyn wedi rhoi digon o eglurder a hyfforddiant i staff ynglŷn â sut i ddelio ag achosion o'r fath. Rydym hefyd yn cael gwybod gan ein Harchwilwyr Allanol a Mewnol pan fydd twyll canfyddedig wedi cael ei nodi a sefydlwyd trefniant cysylltu priodol gyda'r swyddfa cymorth arbenigwyr twyll yn Llywodraeth Cymru. Cadarnhaodd adroddiadau sicrwydd y Cyfarwyddwr Cynorthwyol Arolygu a Gwasanaethau Canolog i'r Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg nad oedd unrhyw achosion o dwyll neu amheuaeth o dwyll wedi codi yn ystod y flwyddyn.

7 Materion ychwanegol

- 7.1 Yn ystod y flwyddyn, mae'r Pwyllgor wedi cael gwybodaeth ac wedi adolygu'r materion canlynol:
- Manylion am yr holl ildadau hawl ac ymadawiadau
  - Adroddiad blynyddol ar gostau ymgynghoriaeth
  - Datganiad Archwilio Cymru – Ymholiadau'r archwiliad i'r rheiny sydd â gofal am Lywodraethu a Rheoli
  - Papurau a diweddariadau amrywiol wedi eu darparu gan RSM, TIAA ac Archwilio Cymru

8 Casgliad

- 8.1 Mae'r Pwyllgor wedi gweithredu yn unol â safon uchel yn ystod y flwyddyn ac wedi cael gwybodaeth briodol, reolaidd ac amserol am gynhyrchu cyfrifon adnoddau Estyn, ac yn benodol am amgylchedd rheoli Estyn. **Mae'r Pwyllgor yn parhau i fod yn fodlon y gall y Swyddog Cyfrifyddu fod yn sicr i raddau helaeth wrth gwblhau'r Datganiad Llywodraethu fod sefyllfa Estyn o ran rheoli, risg a llywodraethu yn 2022-2023 yn gadarn.**

9 Diolchiadau

- 9.1 Rwyf yn ddiolchgar i bawb sydd wedi mynychu'r Pwyllgor am eu gwaith a'u cyfraniad yn ystod y flwyddyn. Mae gwaith staff Estyn wedi bod yn ganolog i waith y Pwyllgor a gwerthfawrogir eu cyfraniadau. Rwyf hefyd yn ddiolchgar i Gareth Lucey o Archwilio Cymru, David Broughton o RSM a Helen Cargill o TIAA am eu cymorth a'u cyngor yn ystod y flwyddyn.

Emyr Roberts
Cadeirydd Pwyllgor Archwilio a Sicrwydd Risg Estyn
Gorffennaf 2023